

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 30. svibnja 2007.

Draga braćo i sestre, krajem drugog i početkom trećeg stoljeća Tertulijan započinje niz kršćanskih pisaca latinskoga jezika. Njegovo je djelo dalo odlučujuće plodove, koje se nikako ne bi smjelo podcjenjivati. Njegov utjecaj razvija se na više razina: od načina izričaja i preuzimanja klasične kulture, do određivanja zajedničke "kršćanske duše" u svijetu i oblikovanja novih prijedloga za ljudski suivot. Nisu nam poznati točni datumi njegova rođenja i njegove smrti. Znamo, međutim, da je u Kartagi, od roditelja i poganskih učitelja, primio dobro obrazovanje iz retorike, filozofije, prava i povijesti. Obratio se potom na kršćanstvo, privučen - kako se čini - primjerom kršćanskih mučenika. Počeo je objavljivati svoje najpoznatije spise 197. godine. No, pretjerano individualistička potraga za istinom potkrijepljena nemirnim karakterom postupno ga je dovela do toga da napusti zajedništvo s Crkvom. Ipak, originalnost njegove misli, zajedno s upečatljivim izričajem osigurala mu je istaknuto mjesto u drevnoj kršćanskoj književnosti.

Osobito su poznati njegovi spisi apologetskog karaktera. Oni otkrivaju dvije glavne nakane: da se odbace teške optube što su ih pogani upućivali na račun nove religije, te ona pozitivna i misionarska, da se prenese poruka Evanđelja u dijalogu s kulturom toga doba. Njegovo najpoznatije djelo *Apologeticum* upozorava na nepravedno ponašanje političkih vlasti prema Crkvi; tumači i brani nauk i običaje kršćana; utvrđuje razlike između nove religije i glavnih struja tadašnje filozofske misli; pokazuje pobjedu Duha, koji se nasilju svojih neprijatelja suprotstavlja krvlju mučenika: "Koliko god ona bila profinjena - piše ovaj Afrikanac - vaša okrutnost ničemu ne slui: naprotiv, našoj zajednici ona je poziv. Svakim zamahom vašeg srpa mi postajemo brojniji: krv je kršćana sjeme! (semen est sanguis christianorum!)" (*Apologeticum* 50,13).

No, Tertulijan, kao svaki dobar apologet, shvaća u isto vrijeme i potrebu pozitivnog prenošenja biti

kršćanstva. U tu svrhu rabi spekulativnu metodu da bi oslikao racionalne temelje kršćanske dogme. Produbljuje ih na sustavan način, počevši od opisa "Boga kršćana": "Onaj kojem se mi klanjamo - svjedoči naš apologet - Bog je jedini". Nastavlja, slueći se antitezama i karakterističnim paradoksima svoga izričaja: "On je nevidljiv, premda ga se vidi; nedostupan, premda ga je prisutan po milosti; neshvatljiv, premda ga se ljudskim osjetilima moe shvatiti; stoga je istinit i velik!" (isto, 17,1-2).

Tertulijan, usto, poduzima ogroman korak u razvoju trojstvenoga nauka, suočavajući se s problemom definicije triju boanskih osoba: one se razlikuju "ne po naravi, nego stupnjem; ne po biti, nego formom; ne po moći, nego po specifičnosti jedine biti, jedine moći, jer Bog je jedan" (*Adversus Praxeam* 2,4). Nije manje vana njegova kristologija: "Mi vjerujemo - piše on - da jedini Bog ima i Sina, svoju Riječ, koji od njega samoga proizlazi, po kojemu je sve stvoreno, i bez kojega ništa nije stvoreno; da je on poslan od Oca u Djevici; da se od nje rodio, čovjek i Bog, Sin čovječji i Sin Boji" (isto, 2,1).

Ovaj afrički autor govori i o Duhu Svetomu, dokazujući njegov karakter osobe i boanstva: "Vjerujemo da je, po svome obećanju, Isus Krist poslao po Ocu Duha Svetoga, Parakleta, posvetitelja vjere onih koji vjeruju u Oca, u Sina i Duha" (isto, 2,1). Nadalje, u njegovim djelima čitaju se brojni tekstovi o Crkvi (koju Tertulijan uvijek priznaje 'majkom', pa i nakon svoga pristajanja uz montanizam), o moralnom ivotu kršćana, o budućem ivotu. Njegovi su spisi vani i radi razumijevanja ivih pokreta unutar kršćanskih zajednica s obzirom na Blaenu Djevicu Mariju, sakramente euharistije, enidbe i pomirenja, s obzirom na Petrovo prvenstvo, na molitvu... Na osobiti način ovaj apologet potiče kršćane na nadu koja - prema njegovim spisima - nije samo krepost sama za sebe, nego je način postojanja koji obuzima svaki vid kršćanskoga ivljenja. Tako je Gospodinovo uskrsnuće predstavljeno kao temelj našeg budućeg uskrsnuća, te označuje osnovni predmet kršćanskoga uzdanja: "Tijelo će uskrsnuti - kategorički izjavljuje Tertulijan - čitavo tijelo, baš tijelo, cjelovito tijelo. Gdjegod se našlo, ono je sačuvano kod Boga, po vjernom posredniku između Boga i ljudi, Isusu Kristu, koji će vratiti Boga čovjeku i čovjeka Bogu" (*De resurrectione carnis* 63,1).

S ljudskog stanovišta moe se bez sumnje govoriti o Tertulijanovoj drami. Prolaskom godina postao je sve zahtjevniji u odnosu na kršćane. Očekivao je od njih da u svim okolnostima, a osobito u progonstvima, zauzmu junački stav. Tvrd u svojim stavovima, nije štedio na teškim kritikama te se neizbjeno našao izoliran. Uostalom, i danas su otvorena mnoga pitanja, ne samo o Tertulijanovoj teološkoj i filozofskoj misli, već i o njegovu ponašanju prema političkim institucijama i poganskom društvu, prema antičkoj filozofiji, retorici i općenito prema kulturi njegova doba. No, njegov je utjecaj na kršćanske pisce bio značajan, počevši od Ciprijana koji je poput njega bio iz Afrike, te je često od svojih suradnika traio: Da magistrum (to jest: "Čitaj mi učitelja", a taj učitelj bio je Tertulijan).

U konačnici, Tertulijan ostaje zanimljiv svjedok prvih vremena Crkve, kad su se kršćani našli u

ulozi promicatelja "nove kulture" u bliskom susretu između klasične baštine i evanđeoske poruke. Njegova je ona poznata izjava po kojoj je naša duša "naturaliter kršćanska" (to jest "po naravi kršćanska"; *Apologeticum* 17,6), gdje on podsjeća na trajan kontinuitet između autentičnih ljudskih vrijednosti i onih kršćanskih. Poznata je i misao preuzeta izravno iz Evanđelja, prema kojoj "kršćanin ne moe mrziti čak ni svoje neprijatelje" (usp. *Apologeticum* 37), gdje moralni aspekt odluke vjere zahtijeva "nenasilje" kao ivotno pravilo: i nema nikoga tko ne bi uočio aktualnost ovoga nauka i u svjetlu gorljive rasprave o religijama.

U Tertulijanovim spisima zapravo se mogu još i danas naći mnoge teme s kojima bi se valjalo suočiti. One nas uvode u plodnu nutarnju potragu na koju potičem sve vjernike, kako bi na još uvjerljiviji način znali izreći Pravilo vjere, ono - vratimo li se ponovno Tertulijanu - "prema kojem vjerujemo da postoji samo jedan Bog, i nijedan drugi izvan Stvoritelja svijeta: on sve stvorio iz ničega po svojoj Riječi, rođenoj prije svih stvari" (*De praescriptione haereticorum*, 13,1).

Pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a na poseban način mlade iz upa Čapljina i Rotimlje s njihovim ovdje prisutnim upnicima, skupinu vjernika iz Zadarske nadbiskupije te udrugu „Hrvatska ena“ iz Krapine. Gospodin vam bio oslonac u radosnom sluenju njegovoj Crkvi. Hvaljen Isus i Marija!